

บทที่ ๕

ภาพสะท้อนจากสำนวนจีนและสำนวนไทย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า สำนวนของคนแต่ละชาตินั้นจะสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมของชาตินั้น รวมถึงทัศนคติ ความคิดความอ่านของคนในชาตินั้น ๆ ด้วย ตัวอักษรที่ปรากฏในถ้อยคำสำนวนนั้น เต็มไปด้วยกลิ่นไอของสภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คำสอนในลัทธิศาสนา และภูมิปัญญาของคนในสังคม สำนวนจีนที่มีคำบอกอวัยวะ-ใจ (心 xīn) ประกอบอยู่ด้วยนั้น แม้จะเป็นถ้อยคำสำนวนที่แสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกและความนึกคิดของคน แต่เมื่อผู้วิจัยนำมาเปรียบเทียบกับสำนวนไทยที่มีความหมายตรงหรือคล้ายคลึงกันแล้ว ได้พบว่าสำนวนทั้งหลายเหล่านั้นเต็มไปด้วยคุณค่าทางภาษาที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ มากมายผ่านถ้อยคำสำนวนนั้น ๆ อันถือเป็นมรดกที่สุค่าที่บรรพบุรุษของทั้งชนชาติจีนและไทยมอบไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาถึงแนวคิดและปรัชญาชีวิตของคนทั้งสองชนชาติ ดังนี้

5.1 ภาพสะท้อนเกี่ยวกับศาสนา

ศาสนาพุทธถือเป็นศาสนาทั้งของชนชาติจีนและไทย หลักคำสอนที่สำคัญของศาสนาพุทธประการหนึ่ง คือการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ลดละกิเลสตัณหาทั้งหลาย สำนวนจีนและสำนวนไทยจึงได้รับอิทธิพลจากคำสอนของศาสนาพุทธเป็นจำนวนมากไม่น้อย โดยเฉพาะสำนวนจีนที่มีคำบอกอวัยวะ - ใจ (心 xīn) ปรากฏอยู่ด้วยนั้น จะสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้น ยังมีภาพสะท้อนของนิกายอื่น ๆ เช่น ลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื้อ ตัวอย่างเช่น

修心養性

xiū xīn yǎng xìng

ฝึกฝน จิตใจ บ่มเพาะ นิสัย

อบรมบ่มนิสัย¹

明心見性

míng xīn jiàn xìng

จิตใจกระจ่างแจ้ง พบ จิตเดิม

รู้แจ้งจิตเดิมแท้

¹ ข้อความที่ทำเป็นอักษรตัวหนา คือสำนวนเปรียบเทียบที่เป็นสำนวนไทย

菩薩心腸

Púsà xīn cháng

จิตใจพระโพธิสัตว์

ใจพระ

清心寡欲

qīng xīn guǎ yù

ชะล้าง จิตใจ ลดละกิเลส

สันโดษ

5.2 ภาพสะท้อนเกี่ยวกับสัตว์

สัตว์ที่ปรากฏในสำนวนจีนที่มีคำว่า xīn นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของคนจีนและคนไทยที่มีต่อสัตว์ประเภทต่าง ๆ เช่น ฐ สุนัข สุนัขจิ้งจอก เสือ เหยี่ยว แมงป่อง ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นสัตว์ร้ายที่มีพิษภัยต่อคน จึงมักนำสัตว์เหล่านี้มาเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนความชั่วร้าย ตัวอย่างเช่น

雕心鷹爪

diāo xīn yīng zhǎo

จิตใจเหยี่ยว กรงเล็บอินทรี

ปากเหยี่ยวปากกา

虎狼之心

hǔ láng zhī xīn

จิตใจเสือ จิตใจหมาป่า

สัญชาติงูเห่า

蛇蝎心腸

shé xiē xīn cháng

จิตใจงู จิตใจแมงป่อง

อสรพิษ

狼心狗肺

láng xīn gǒu fèi

ใจหมาป่า ปอดสุนัข

ใจยักษ์ใจมาร

5.3 ภาพสะท้อนเกี่ยวกับจำนวนนับ

ในสำนวนจีนที่มีคำว่า xīn และสำนวนไทยที่มีความหมายตรงหรือคล้ายคลึงกันนั้น มีบางสำนวนที่มีคำประบาทจำนวนนับอยู่ด้วย จำนวนนับที่พบบ่อยมักเป็นตัวเลขตั้งแต่ 1-10 บางครั้งอาจพบจำนวนนับ

ที่เป็นหน่วยพัน หน่วยหมื่น (千 qiān / 萬 wàn) บ้าง คนจีนและคนไทยมีความเห็นคล้ายกันว่า ความหมายของตัวเลขที่เป็นจำนวนนับนั้นไม่ได้มีความหมายตามตัวของมันเองเท่านั้น แต่ยังมี ความหมายแฝงอื่น ๆ อีก ซึ่งอาจเป็นความหมายในแง่บวกและความหมายในแง่ลบ¹ ตัวอย่างเช่น

一心一意

yī xīn yī yì

หนึ่งใจ หนึ่งจิต

น้ำหนึ่งใจเดียว

三心二意

sān xīn èr yì

สามใจ สองจิต

สองจิตสองใจ

心口如一

xīn kǒu rú yī

ใจกับปากเหมือนหนึ่งเดียว

ปากกับใจตรงกัน

十指连心

shí zhǐ lián xīn

สิบนิ้วคล้องใจ

คอหอยกับลูกกระเดือก

5.4 ภาพสะท้อนเกี่ยวกับอวัยวะ

สำนวนจีนและสำนวนไทยสะท้อนให้เห็นว่าความคิดเห็นของคนจีนและคนไทยที่เกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ของอวัยวะต่าง ๆ นั้น คล้ายคลึงกัน เช่น ปากใช้พูดและกิน ตาใช้ดู หูใช้ฟัง มือเท้าใช้ ทำงาน เป็นต้น อวัยวะที่ปรากฏในสำนวนจีนที่มีคำว่า ใจ (心 xīn) อยู่ นั้น สะท้อนให้เห็นว่า ใจ เป็น อวัยวะที่มีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวกับความคิดและความรู้สึกเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น

苦口婆心

kǔ kǒu pó xīn

ปากขม ใจยาย

ปากเป็นชั๊กยन्द์

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน 常敬宇 Cháng Jìngyǔ, 1993 :153-164 .

觸目驚心

chù mù jīng xīn

ตามองเห็น ตื่นตกใจ

ชนลุกชนพอง

促膝談心

cù xī tán xīn

เข่าต่อเข่า คุยความในใจ

จับเข่าคุยกัน

心直口快

xīn zhí kǒu kuài

ใจตรง ปากไว

ขวานผ่าซาก

心服口服

xīn fú kǒu fú

ใจยอมรับ ปากยอมรับ

ศิโรราบ

5.5 ภาพสะท้อนเกี่ยวกับภูมิปัญญาของคนสมัยโบราณ

สำนวนจีนและสำนวนไทยสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของคนสมัยโบราณในการอาศัยธรรมชาติรอบตัวที่เป็นรูปธรรม เช่น ความแข็งของเหล็กและก้อนหิน ความยุ่งเหยิงของป่านปอ ความร้อนของไฟ ความดุร้ายของสัตว์ เป็นต้น มาเป็นสัญลักษณ์เปรียบเทียบเพื่อถ่ายทอดความหมายของสิ่งที่เป็นนามธรรมอันได้แก่ นิสัยใจคอ ความประพฤติ อารมณ์ความรู้สึก ให้คนสามารถเข้าใจและเห็นภาพพจน์ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น

人面獸心

rén miàn shòu xīn

หน้าคน ใจสัตว์

หน้าเนื้อใจเสือ

心亂如麻

xīn luàn rú má

ใจคอวุ่นวายเหมือนป่าน

กั๊กมอกกั๊กมใจ

心如鐵石

xīn rú tiě shí

ใจดุจเหล็กหิน

ใจ (แกร่ง) เหมือนเหล็กหิน

ใจเพชร

心急如火
xīn jí rú huǒ

ใจร้อนเป็นไฟ

ร้อนรندั่งไฟลน

心如刀割
xīn rú dāo gē

ใจเหมือนถูกมีดกรีด

เหมือนคมมีดกรีดใจ

5.6. ภาพสะท้อนเกี่ยวกับคุณธรรมของคนในสังคม

จากประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของชนชาติจีนและไทยตั้งแต่โบราณกาลมานั้น ทั้งชนชาติจีนและชนชาติไทยต่างผ่านศึกสงคราม การสู้รบที่โหดโหดในการปกป้องผืนแผ่นดินมาตุภูมิให้พ้นจากการถูกปกครองโดยชนต่างชาติ สภาพการถูกต่างชาติย่ำยีเอกราชอธิปไตย ทำให้ประชาชนในประเทศทั้งสองก่อเกิดกระแสความรัก ความหวงแหนชาติอันเป็นที่รัก ทุกคนถูกปลุกให้เกิดความห้าวหาญ ยอมแม้ต้องสละชีวิตและพร้อมใจกันลุกขึ้นต่อสู้เพื่อแย่งชิงเอกราชของประเทศคืนมา จิตวิญญาณแห่งความรักชาติจึงถูกใช้เป็นพื้นฐานในการบ่มเพาะคุณธรรมที่ดั่งามให้กับชนรุ่นต่อๆมาให้มีความซื่อสัตย์สุจริต และจงรักภักดีต่อมาตุมุมิตด้วยการเล่าขานสืบทอดเป็นถ้อยคำสำนวนที่ติดปากดังปรากฏพบเห็นในสำนวนจีนและสำนวนไทย ตัวอย่างเช่น

赤心報國
chì xīn bào guó

รับใช้ชาติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

พลีชีพเพื่อชาติ

赤膽忠心
chì dǎn zhōng xīn

จิตใจซื่อสัตย์สุจริต

จงรักภักดี

衆心成城
zhòng xīn chéng chéng

จิตใจของมวลชนก่อเป็นกำแพง

สามัคคีคือพลัง

忠心耿耿

zhōng xīn gěng gěng

ซื่อตรงจงรักภักดี

ซื่อสัตย์สุจริต

5.7. ภาพสะท้อนเกี่ยวกับจริยธรรมของคนสมัยโบราณ

หลักคำสอนของศาสนาพุทธที่สั่งสอนให้คนเป็นคนดีและหลักคำสอนของขงจื้อเรื่องการมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ความกตัญญูรู้คุณ ล้วนมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคมจีนและไทย และ สะท้อนให้เห็นได้ในถ้อยคำสำนวนจีนและสำนวนไทย เช่น

誠心誠意

chéng xīn chéng yì

จริงใจ จริงเจตนา

น้ำใสใจจริง

刻骨銘心

kè gǔ míng xīn

สลักลงกระดูก จารึกไว้ในใจ

(ระลึกถึงบุญคุณคนไม่รู้เสื่อมคลาย)

ตราไว้ในดวงใจ

將心比心

jiāng xīn bǐ xīn

เอาใจ เทียบใจ

เอาใจเขาใส่ใจเรา

同心同德

tóng xīn tóng dé

จิตใจเดียวกัน คุณธรรมเดียวกัน

น้ำหนึ่งใจเดียว

捫心無愧

mén xīn wú kuì

สัมผัสใจแล้วไม่มีอะไรต้องลະอาย

แขนหน้าไม่กลัวฟ้า ก้มหน้าไม่กลัวดิน